

*Frederik De Ridder*  
*meemoo / College Paters Jozefieten*  
*Contact: Frederik.deridder@meemoo.be*

## **Taalbeschouwen met audiovisuele bronnen uit Het Archief voor Onderwijs**

### **1. Het Archief voor Onderwijs en meemoo**

Het Archief voor Onderwijs is een initiatief van meemoo, het Vlaams instituut voor het archief. Meemoo zet, samen met organisaties in cultuur, media en overheid, de schouders onder het digitaliseren en beschikbaar maken van hun (digitaal) archief.

In onze online beeldbank ‘Het Archief voor Onderwijs’ vind je, als leerkracht of student uit de lerarenopleiding, snel en gemakkelijk wat je zoekt: filmpjes, video’s en audiofragmenten van nationale en regionale omroepen, cultuur- en erfgoedorganisaties. Als gebruiker kan je fragmenten knippen en toevoegen aan eigen collecties, en kan je die delen met collega’s of met je leerlingen via een kijk- en luisteropdracht. Later dit schooljaar zullen ook jouw leerlingen de beeld- en geluidbank kunnen doorzoeken en zullen ze zelf collecties kunnen bouwen met audiovisueel materiaal. Vind je niet wat je zocht? Dan kan je ook zelf fragmenten aanvragen uit het archief.

### **2. Inspireren van leerkrachten**

#### *2.1 Inspiratie voor het vak Nederlands*

Het Archief voor Onderwijs lanceert dit najaar ook inspiratiepagina’s, gebaseerd op de nieuwe sleutelcompetenties. Op elk van deze pagina’s vind je audiovisueel materiaal dat is afgestemd op de vernieuwde onderwijsdoelen en eindtermen, en geselecteerd is voor en door leerkrachten Nederlands.

De pagina van de sleutelcompetentie Nederlands werd opgedeeld volgens de vier bouwstenen. Onder de bouwstenen ‘Kenmerken en principes van het Nederlands begrijpen om ze in te zetten bij het communiceren’ en ‘Inzicht hebben in taal, in het bijzonder het Nederlands, als exponent en deel van een cultuur en een maatschappij’ ontdek je zowel losse fragmenten als lesklare collecties om je lessen ‘taalbeschouwing’ mee te verrijken. Ook leerkrachten uit de derde graad vinden op deze pagina heel wat

inspirerend materiaal, hoewel de onderwijsvernieuwing in de hogere jaren nog voltrokken moet worden.

### 2.2 Didactische inspiratie

Daarnaast wil Het Archief voor Onderwijs leerkrachten ook didactisch ondersteunen om doelgericht audiovisueel materiaal in te zetten in hun lessen. Met advies van Tim Surma, research manager van het expertisecentrum ExCEL van de Thomas More Hogeschool, vertaalden we enkele bouwstenen voor effectieve didactiek (zie: Surma e.a. 2019) naar ‘Wijze lessen met audiovisueel materiaal’.

Zo kan je een audiovisuele bron gebruiken om de voorkennis van je leerlingen te activeren of om die gelijk te schakelen. Op het platform vind je heel wat contextbronnen, maar ook tal van uitlegbronnen. Contextbronnen geven vaak een concrete toepassing (een voorbeeld) weer van theoretische kennis. Uitlegbronnen brengen de conceptuele kennis zelf aan. Je kan op Het Archief voor Onderwijs zo’n uitlegbron met je leerlingen delen in een kijkopdracht. Dat filmpje kunnen je leerlingen dan zelfstandig, en eventueel in afstandsonderwijs, verwerken om zo hun voorkennis bij te spijkeren.

Op elke didactische pagina van ‘Wijze lessen met audiovisueel materiaal’ lees je zulke tips en krijg je enkele inspirerende praktijkvoorbeelden te zien.

## 3. Taalbeschouwen met beeld en geluid

Audiovisuele bronnen kunnen ook een uitdagend vertrekpunt of een ondersteunende bron vormen om taal te beschouwen. Ze kunnen bepaalde lesinhouden ‘illustreeren’ (contextbronnen) of ‘aanbrengen’ (uitlegbronnen). Daarnaast vind je in ons archief ook heel wat bronnen om jouw leerling actief grammaticaal te laten nadenken.

Bij actief grammaticaal denken stelt prof. dr. Peter-Arno Coppen (2009) de volgende vragen:

- Wat zijn de grammaticale sleutelbegrippen?
- Welke denkvaardigheden heb je nodig om die begrippen te kunnen hanteren?

Hij onderscheidt daarbij vijf vaardigheden:

1. het bewustzijn van de structuur van een taalvorm;
2. het creatief omgaan met taalvormen;
3. het evalueren van een taalvorm;
4. het manipuleren van een taalvorm;
5. het afwegen van taalvormen.

### Voorbeeld

Neem bijvoorbeeld het fenomeen van ‘de werkwoordtreintjes’. Aan de hand van het audio-fragment uit ‘Nieuwe feiten’ op Het Archief voor Onderwijs kan je jouw leerlingen stap voor stap actief grammaticaal laten nadenken over ‘syntaxis’, ‘woordvolgorde’, ‘hulpwerkwoorden’, enz.

Stap 1: Beluister en bespreek de voorbeelden met werkwoordtreintjes uit het fragment:

*Dat ik haar zou willen zien staan presenteren.*

*Ik denk dat ik hem wel blijven zien durven staan kijken hebben.*

→ Uit welke soorten werkwoorden bestaan werkwoordtreintjes voornamelijk?

Stap 2: Laat je leerlingen zelf creatief treintjes vormen (creëren).

→ Vul de volgende zinnen aan. Probeer zo veel mogelijk werkwoorden te gebruiken:

*hebben*

*zouden*

*willen*

*kunnen*

*moeten*

*mogen*

*durven*

*Ik denk dat ik wel op hem verliefd \_\_\_\_\_ worden.*

*Hij beweert dat hij haar nooit iets \_\_\_\_\_ aandoen.*

→ Beluister de creaties van je klasgenoten. Wie maakt het langste werkwoordtreintje? Welke werkwoordtreintjes zijn grammaticaal (on)correct? (evalueren – manipuleren - afwegen)

Stap 3: Beluister het tweede deel van het interview.

Waarom is het Nederlands dé kampioen in het bouwen van werkwoordtreintjes? Hoe verklaart dr. Griet Coupé de verschillen tussen het Nederlands en het Engels en het Duits?

Zo verzamelden we per domein van de taalbeschouwing interessante audiovisuele bronnen die jouw lessen mee vorm kunnen geven. Meer uitgewerkte voorbeelden worden besproken tijdens de workshop. Het audiovisuele materiaal zelf vind je op [www.onderwijs.hetarchief.be](http://www.onderwijs.hetarchief.be).

## Referenties

Coppen, P.-A. (2009). “Actief grammaticaal denken”. In: S. Vanhooren & A. Mortart. *Drieëntwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 236-238.

S.n. (2019). ‘Eindtermen sleutelcompetentie Nederlands’. Online raadpleegbaar op: <https://www.onderwijsdoelen.be/uitgangspunten/4806>.

Surma, T., P. Kirschner & D. Sluijsmans (2019). *Wijze lessen. 12 bouwstenen voor effectieve didactiek*. Meppel: Ten Brink Uitgevers.

## Ronde 4

Roland de Bonth (a) & Cefas van Rossem (b)  
 (a) *Instituut voor de Nederlandse Taal, Leiden*  
 (b) *Olympus College, Arnhem; Meertens Instituut, Amsterdam*  
 Contact: [roland.debonth@ivdnt.org](mailto:roland.debonth@ivdnt.org)  
[c.vanrossem@olympuscollege.nl](mailto:c.vanrossem@olympuscollege.nl)

### Krant in de klas 2.0

#### 1. Inleiding

Kranten vormen een bijzonder interessante bron voor taalkundig, letterkundig en historisch onderzoek. Al vanaf de zeventiende eeuw worden er in de Lage Landen kranten gedrukt, waarin de lezers kennis konden nemen van belangrijke nationale en internationale politieke en militaire gebeurtenissen, zoals ‘staatsbezoeken’, ‘veldslagen’ en ‘vredesonderhandelingen’. Daarnaast vormden kranten een ideaal medium om pas verschenen of te verschijnen boeken aan te kondigen, maar ook om verloren ringen, weggelopen honden en gevluchte dieven onder de aandacht van de lezers te brengen.

#### 2. Delpher

De Koninklijke Bibliotheek in Den Haag heeft de afgelopen jaren ruim twee miljoen kranten van 1618 tot en met 1995 gescand, en deze foto's via de website 'Delpher.nl' gratis beschikbaar gesteld. Daaronder bevinden zich niet alleen dagbladen die in Nederland zijn gedrukt, maar ook Nederlandstalige kranten uit Nederlands-Indië, de Antillen, de Verenigde Staten en Suriname.

De scans van de kranten uit Delpher zijn, met behulp van *Optical Character Recognition*, omgezet in voor de computer leesbare tekst. Zo is het mogelijk geworden om daarin te zoeken naar specifieke woorden, combinaties van woorden en (historische) spellingvarianten.

In de kranten zijn heel verschillende teksten te bekijken. Denk hierbij maar eens aan de verschillende manieren waarop geadverteerd kon worden. Advertenties voor diensten